

ZEGELKUNDE EN ADELS- GESCHIEDENIS

Recensie van: J.H. de Vey Mestdagh m.m.v. J.A. de Boo, *Liber sigillorum. De zegels in het archief van de Ridderlijke Duitse Orde, Balije van Utrecht, 1200-1811*, Utrecht: R.D.O., Balije van Utrecht, 1995, 244 + 112 blz.

Van oudsher geniet de zegelkunde bijzondere aandacht van heraldici, diplomatici en genealogen. Door (kunst)historici wordt tegenwoordig nauwelijks aandacht besteed aan de voorstellingen die op zegels afgebeeld worden. Verwonderlijk is dat niet: niet alleen de minachting die de meeste historici, ja zelfs verschillende mediëvisten, koesteren ten aanzien van hulpwetenschappen, maar vooral de moeilijke toegankelijkheid van het materiaal maakt de sfragistiek tot een terrein dat door slechts weinigen betreden wordt. Ook binnen de archiefwereld heeft het ontsluiten van zegels doorgaans een lage prioriteit. Dat de voorstellingen op en vormgeving van zegels met name voor adelsonderzoek een belangrijke bron vormen, moet ook voor de sigillografische leek duidelijk worden als hij het *Liber sigillorum* doorbladert. Zegels zijn van vele middeleeuwse edelen de enig overgebleven persoonlijke uitingsvorm, als grafzerken of iconografische afbeeldingen ontbreken. Daarnaast leent het archaïserende karakter van de heraldiek (met adellijke symbolen als schilden, helmen, helmtekens, dekkleden en kronen) en de vormgeving van zegels (ruiter-, troon- en staande zegels) zich bij uitstek voor het uitdragen van adellijke of andere pretenities. Om bij het interpreteren van dergelijke elementen de individuele uitingen te scheiden van stijlkenmerken en modes is vanzelfsprekend een uitgebreid vooronderzoek nodig.

De uitgave van de zegels in het archief van de Ridderlijke Duitse Orde, Balije van Utrecht voldoet dan ook aan een grote behoefte, al zullen de meeste (kunst)historici die nog niet voelen. De nauwgezette beschrijving en de voortreffelijke foto's van M.A. Douma, oud-fotograaf bij het Rijksarchief in Groningen, maken het mogelijk de 3350 zegels aan een nader onderzoek te onderwerpen. In de uitgave is gelukkig niet alleen een index op persoonsnamen, instellingen en

plaatsen opgenomen, maar ook een toegang op functies van de zegelaars en zegeltypen, jammer genoeg niet limitatief. De systematische toegang op de heraldische voorstellingen is helaas beperkt tot afgebeelde gebruiksvoorwerpen; schildverdelingen, breuken, dieren en andere stukken ontbreken. Gezien de verwachte omvang van een dergelijke toegang en de problemen bij het samenstellen daarvan, wordt dit gemis m.i. echter ruimschoots gecompenseerd door de wel aanwezige toegangen.

Voegen we bij al deze tractaties de fraaie en verzorgde vormgeving (slechts een enkel zegel is op zijn kop afgebeeld) en de prettige prijs, dan kan ik niet anders dan enthousiast zijn over deze uitgave en de hoop uitspreken dat meer personen en instellingen in de toekomst zullen komen tot vergelijkbare fonds- of archiefgewijze uitgaven. Niet alleen de zegelkunde, heraldiek en genealogie, maar ook de adelsgeschiedenis zal daar zeer bij gebaat zijn.

Redmer Alma

DE VAN AMSTELS: MINISTERIALEN OF EDELEN?

Enkele opmerkingen naar aanleiding van: M. Bos, *Het Stichts-Hollands geslacht Van den Bosch. Voorlopig verslag van een onderzoek naar personen en voorgeslacht van Cornelis Jacobsz. (ca.1500-ca.1580) te Waddinxveen*, Hilversum: Verloren, 1995, 256 blz., ill. en tabellen

Hier hebben we te maken met een genealogisch onderzoek ter reconstructie van een stamboom over ruim zes eeuwen en twintig generaties, beginnende in de twaalfde eeuw met Wolfger van Amstel, ministeriaal van de bisschop van Utrecht in 1118 (tabel M op blz. 196-197, generaties I-X) en eindigend in de achttiende eeuw met het geslacht Bos(ch) in Nieuwerkerk aan den IJssel (tabel A op blz. 4-5, generaties XV-XX), waarvan de auteur zelf afstamt. Die laatste generaties, beginnende met de in de titel genoemde Cornelis Jacobsz. te Waddinxveen, waren al gedeeltelijk uitgezocht en gepubliceerd door een andere nazaat, H.M. Kuypers (in *Ons Voorgeslacht*